

Szókratész kirándul - Platón: Phaidrosz (könyv)

A filozófiatörténet és a klasszika-filológia egybehangzó véleménye szerint az athéni Szókratész nem volt különösebben szenvedelmes természetjáró, s önszántából nem egykönnyen hagyta el szülővárosa belterületét. Ezen nincs is mit csodálkoznunk, hiszen a filozófusok köztudomásúlag mindmáig mihaszna belvárosi népség, akik céltalanul lődörögnek az Astoria környékén, valamint mosdatlanok, isznak, mint a kefekötő, italos fővel pedig különféle bizarr szavakat motyognak maguk elé (dekonstrukció, episztemológia stb.). Ráadásul túl sokan is vannak (fene a fajtájukat!), ahogy arra Horn Gyula exminiszterelnök egyik 1997-es, mára klasszikussá vált lakossági fórumán revelatív erővel reámutatott. Persze mindez pusztán tévhit, csak afféle haszontalan szófia beszéd: akárhányszor láthattunk már ugyanis absztinens, frissen borotvált, kertvárosi bölcselőt, és néha bizony még maga az öreg Szókratész is kaphatónak mutatkozott egy kis kiruccanásra a szabadba.

Különösen akkor, ha a természet lágy ölén a tücsköktől megihletve módja nyílt némi inspiráló eszmesúrlódásra, mint a *Phaidrosz* című dialógusban. Valójában természetesen erős túlzás eszmesúrlódásról beszélni, hiszen a görög fölvilágosodás legnagyobb alakja, mint annyiszor, úgy e Platón-párjelenet során is

könnyedén lelépi

aktuális beszélgetőtársát, a csacska fiatalembert, Phaidroszt. A szegény címadó baleknak esélye sincs arra, hogy akár csak egyetlen percig is ténylegesen ellenálljon a szapora érvelésnek, amelyet a jókora adag attikai sóval dolgozó, derűsen kíméletlen Szókratész kifejt. Pedig a nyugati filozófia ősapja ez alkalommal némiképp idegen terepen mozog, s nemcsak azért, mert jócskán maga mögött hagyja Athén biztonságot nyújtó városfalait, hanem mert a dialógus egyik fő témája a bölcselő által kevésre becsült mesterség, a retorika.

E kisebbfajta intellektuális kalandtúra során Szókratész ellen-fele így nem is annyira Phaidrosz, a retorika bódultja, mint inkább Phaidrosz tömjénezett bálványa, Lüsziasz, a korabeli Athén legünnepeltebb megélhetési szónoka, meg a többi fölületesen okoskodó hellén beszédgyáros. Lüsziasz, akinek fönmaradt műveit immár végre magyar nyelven is olvashatjuk, egyik (talán valóságos, talán stílusparódiaként imitált)

beszédét szedi tehát ízekre Szókratész. Teszi ezt annál is lelkesebben, mert mindeközben újratárgyalhatja legkedvesebb témáit: Eróoszt és a lélek természetét. A rajongó lelkesedésével vallhatja magát ismételten (mint már a *Lakomában* is) Eróosz követőjének, öntudatos erótikosznak, aki "a fiúszerelemet a bölcsesség szeretetével együtt" műveli. Mert bizony Szókratész-Platón ebben a párbeszédben ugyancsak hosszasan időzik e tárgynál, amelynek tapintatos értelmezése oly sok főfájást okozott már a tudós kommentátoroknak a középkortól napjainkig. Nehéz is mit kezdeni az olyasféle, meggyőződéstől áthatott állításokkal, mint hogy az égi szépre leginkább az alig serdült ifjakat szemlélve emlékezhet vissza az ógörög emberfia, vagy azzal a zavarba ejtő ténnyel, hogy a dialógus tekintélyes hányada az erasztész és az eromenósz, az "udvarló" és a "megudvarlott" közötti párkapcsolat, a széptevés és enyelgés sablonjaként is fölfogható!

Ugyancsak nem csekély problémát jelenthet a dialógusnak az a - máskülönben szintén ismerős - sajátossága, hogy a Szókratészt beszélgető Platón, miközben furmányos álmitológiai képekkel próbálja minél érzékletesebben megvilágítani a lélek természetét, túlvilági és földi életét, voltaképp a mai olvasó számára már-már elviselhetetlen mértékű szócséplést visz végbe. Így példának okáért bevezeti a

"lélekfogat"

irodalmias segédfogalmát, amelynek kocsihajtója két lovat irányít, egy derék, jóvérű, szép tartású mént meg egy kurta nyakú, nyomott pofájú, szőrrel benőtt fülű gebét. Ez utóbbival persze csak a gond van, az ő korcs és elvadult féktelenségét kell okolnunk az emberi lélek fogyatkozásaiért. Jórészt az efféle, megmosolyogatóan túlhajtott példázatok és erőltetett fordulatok adhatnak magyarázatot arra, hogy miért is tekintették ezt a dialógust sokan (például a nagy tekintélyű Platón-komentátor, Friedrich Schleiermacher) és so-káig korai, még jócskán kiforratlan Platón-műnek. Mára azonban a szaktudományos konszenzus már jó ideje az érett művek között tartja számon a *Phaidroszt*, és ebben a látványos fölértékelődésben komoly szerep jutott a dialógus záró fejtegetéseknek, amelyek a retorika módszertanát, illetve a helyes módszer, a szépreményű dialektika kérdéskörét tárgyazzák. A lenyűgöző, habár belső ellentmondásokról és terminológiai bizonytalankodásokról korántsem

mentes gondolatmenet ismertetése nagyobb terjedelmet, s legalábbis "dél-ószaki úszót", vagyis beavatott szakértőt kívánna.

A frissen megjelent *Phaidrosz* immáron a hetedik darabja annak az ambiciózus sorozatnak, amely a *Platón összes művei kommentárokkal* büszke címet viseli, s amely sorozat orvosolni törekszik a korábbi háromkötetes Platón-összes fölöttébb sajnálatos, ám egyszerismind eltagadhatatlan egyenetlenségeit. Az Atlantisz Kiadó új könyvecské-je elsősorban és mindenekfölött Simon Attila nagyszerű munkáját dicséri. Legelőször is ő csiszolta (esetenként pontosította) tovább Kövendi Dénes korábbi, amúgy szintén több mint kielégítő magyar fordítását, s ennek eredményeképpen a félig új szöveg élvezeti értéke fölöttébb magas fokon áll. Ugyancsak Simon Attila látta el a szöveget imponálóan informatív jegyzetapparátussal, s ő írta a kötet remekbe sikerült, gondolatébresztő utószavát is. A kritikus lábhoz tett fegyverrel tiszteleg munkája előtt.

Atlantisz Kiadó, 2005, 123 oldal, 1895 Ft

László Ferenc